

А.С. Болотова - ага окутуучу,
К. Камчыбекова - ассистент – окутуучу,
Жалал-Абад мамлекеттик университети
bolotova_77@mail.ru

КАРА – АЛМА ТОКОЙ ЧАРБАСЫНДА КЕЗДЕШКЕН МАКРОМИЦЕТ КОЗУ КАРЫНДАРДЫН ТҮРЛӨРҮ

Кара- Алма токой чарбасында кездешкен макромицет козу карындарынын түрдүк курамы, бул түрлөрдүн систематикалык орду аныкталды. Кара- Алма токой чарбасында микрофлоранын курамын 19 га жакын козу карындардын түрлөрү кездешет. Бул макромицет козу карындардын негизги флорасын базидиомицеттер жана аскомицеттер класстарынын өкүлдөрү түзөт.

Ачкыч сөздөр: макромицеттер, козу карындар, түрдүк курамы, систематикалык орду, базидиомицеттер, аскомицеттер.

А.С. Болотова - старший преподаватель,
К. Камчыбекова – ассистент – преподаватель,
Жалал-Абадский государственный университет

ВИДЫ ГРИБОВ МАКРОМИЦЕТОВ ВСТРЕЧАЮЩИХСЯ В КАРА - АЛМИНСКОМ ЛЕСХОЗЕ

Были определены виды грибов макромицетов встречаемые в Кара – Алминском лесхозе и их систематическое расположение. Грибную флору данного лесного хозяйства составляют 19 видов макромицетов. В статье изложены наиболее распространенные представители местной микофлоры семейства базидиомицетов и аскомицетов.

Ключевые слова: макромицеты, грибы, видовой состав, систематическое положение, базидиомицеты, аскомицеты.

A.S. Bolotova - senior lecturer,
Kamchybekova K. - assistant-teacher,
Jalal-Abad state university,
bolotova_77@mail.ru

TYPES OF FUNGI OF MACROMYCETES OCCURRING IN THE KARA-ALMA LESXOZE

Species of macromycetes fungi found in Kara-Almysk forestry and their systematic location were determined. Mushroom flora of this forestry make up 19 species of macromycetes. The article contains the most common representatives of the local mycoflora of the Basidiomycetes and Ascomycetes family.

Key words: macromycetes, fungi, species composition, systematic position, basidiomycetes, ascomycetes.

Теманын актуалдуулугу. Козу карындар табийгатта кеңири таралган, ар түрдүү субстраттарда кездешкен төмөнкү түзүлүштөгү өсүмдүктөр. Чөйрөнүн ар кайсы

шарттарына ыйгайлануусунан жана ар кандай жолдор менен азыктангандыктан козу карындардын ар кандай экологиялык группалары пайда болгон.

Кара – Алма токой чарбасында макромицет козу карындардын флорасын изилдөөнүн натыйжасында түрлөрдү «инвентуризациялоо» зарылчылыгы келип чыкты.

Өзгөчө калпактуу козу карындар жана трутовиктер жөнүндө маалыматтар азыраак болгондуктан аларды изилдөө жана тамак аш багытында козу карындардын маанисин эсепке алганда да актуалдуу болуп саналат.

Иштин максаты: Кара – Алма токой чарбасында кездешкен макромицет козу карындардын түрлөрүн аныктоо жана систематикалык абалы менен таанышуу

Изилденген жерге кыскача маалымат. Кара- Алма токой чарбасы – (кеңсеси Сузак районунун Кара- Алма айылында) 1945- жылы түзүлгөн. Аймагы деңиз деңгээлинен 700 – 3000 м. бийиктикте жайгашкан. Аянты 4,6 км 2. Токой чарбанын түндүк жагында Согонташ, түндүк чыгышында Акташ тоолору жайгашкан. Чарбанын аймагы аркылуу – Кара- Алма, Үрүмбаш, Кызыл- суу суулары агат. Кара- Алма токой чарбасы Кара- Алма (аянты 10084 га), Үрүмбаш (10581 га), Көк- Арт (13518 га), Жергетал (741 га), Көк- Жаңгак (1220 га), Сузак (4428 га) токойчулуктарга бөлүнөт. Жаңгак – мөмө – жемиш токойлору кеңири таралган

Ишти аткаруу усулу: Козу карындардын түрдүк курамын аныктоодо аныктагычтарды колдондук жана адабий маалыматтардан алардын систематикалык орду менен тааныштык. Ошондой эле козу карындардын гербарийлери даярдалды жана бул натуралдык жергиликтүү материалдар биология сабагында кеңири колдонулду. Макромицеттердин Болетус жана Агарикалар тукумундагы түрлөрүн көбүрөөк изилдедик [1,2,3,4,5,9] .

Аткарылган жумуштун натыйжасы. Изилдөөлөрдүн натыйжасында Кара- Алма токой чарбасынын микофлорасынын түрдүк курамын аныктадык жана алынган бул маалыматтардын негизинде абалын бааладык. Көбүрөөк кездешкен түрлөрүнүн систематикалык ордуна токтолобуз (1- таблица) [6,7,9,10,11].

Таблица 1

Кара- Алма токой чарбасында кездешкен макромицет козу карындарынын түрлөрү жана систематикалык орду

КЛАСС	ПОДКЛАСС	КАТАРЫ	УРУУСУ	ТУКУМУ	ТҮРҮ
Базидиомицеттер (<i>Basidiomycetes</i>)	Гомобазидиомицеттер	Афиллофоралар	Гименохеталар	Феллинус (<i>Phellinus igniarius</i>)	Жалган трутовик Ложный трутовик <i>Phellinus igniarius</i>
	Холобазидиомицеттер <i>Holobasidiomycetes</i>	Афиллофоралар <i>Aphyllorphorales</i>	Чыныгы трутовиктер <i>Fomes fomentarius</i>	Полипорус <i>Polyporus</i>	Өзгөрүлмө полипорус Полипорус изменчивый <i>Polyporus varius</i>
		Агарикалар <i>Agaricales</i>	Вешенкалар <i>Pleurotaceae</i>	Вешенка - <i>Pleurotus</i>	Күзгү вешенка Вешенка осенняя <i>Panellus serotinus</i>
			Кыкчылар <i>Coprinaceae</i>	Кыкчы <i>Coprinopsis</i>	Кара кыкчы козу карыны Навозник чернильный <i>Coprinopsis atramentaria</i>
		Кыкчы <i>Coprinopsis</i>		Боз кыкчы козу карыны	

					<i>Coprinopsis atramentaria</i>
Склеродерматалар <i>Sclerodermatales</i>	Фрагмобазидиомицеттер <i>Phragmobasidiomycetes</i>		Чийки жечүүлөр <i>Russulaceae</i>	ложнодождевик <i>Scloderma aurantium</i>	Склеродерма ложнодождевик обыкновенный <i>Scloderma aurantium Pers</i>
Аскомицеттер <i>Ascomycetes</i>	Пецицомицеттер <i>Pezizomycetes</i>	Пецициялар <i>Pezizales</i>	Дисциналар <i>Discinaceae</i>	Строчок <i>Gyromitra</i>	Кадимки строчок Строчок обыкновенный <i>Gyromitra esculenta</i>
			Сморчоктор <i>Morchellaceae</i>	Сморчок <i>Morchella</i>	Жээлүүчү сморчок Сморчок съедобный <i>Morchella esculenta</i>
			Дисциналар <i>Discinaceae</i>	Строчок <i>Gyromitra</i>	Кадимки строчок Строчок обыкновенный <i>Gyromitra esculenta</i>

Изилдөөлөрдүн натыйжасында төмөндөгүдөй жыйынтыкка келдик:

1. Козу карындар – булар төмөнкү түзүлүштөгү өсүмдүктөрдүн ичинен эң кеңири тараган өсүмдүктөр дүйнөсү болуп саналат, алардын азыркы кезде 100 миң. ашык түрлөрү бар.

2. Кара- Алма токой чарбасында микрофлоранын курамын 19га жакын козу карындардын түрлөрү кездешет.

3. Бул макромицет козу карындардын негизги флорасын базидиомицеттер жана аскомицеттер класстарынын өкүлдөрү түзөт.

4. Жээлүүчү козу карындардан кадимки строчок, кадимки сморчок, түлкүчө, чыныгы опенок, шампиньон, подгруздок, вешенка ж.б. кездешет.

5. Улуу козу карындардан кадимки жамгырчы козу карыны кездешет, мите козу карындардан: дедалеопсис бугристый, гигрофор ак- олифтуу, жалган трутовик, өзгөрүлмө полипорус – булар дарактардын жыгачтарын чиритишет, чириндиси ак жана күрөң түстө болот.

6. Макромицеттердин көпчүлүгү базидиомицеттер классына киришет, бул класстын көпчүлүгүн гименомицеттер жана гастеромицеттер катарлары, гетеробазидиомицеттер подклассы түзөт). Афилофоралар катарынын урууларынан токтолсок: чыныгы трутовиктер уруусунан- 4 түр, гаподермалар уруусунан- 1, гименохеталардан - 1, түлкүчөлөр уруусунан – 1, трихомолалардан – 4 түр. Булардын баары афилофоралар катарына киришет.

7. Базидиомицеттердин агарикалар катарына токтолсок: агарикалар уруусунан – 1 түр, кыкчылардан – 3 түр, гигрофоралардан – 1, чийки жечүүлөр уруусунан – 2 түр табылган. Аскомицеттер классынан пецицалар катарынын лопастиктөр уруусунан – 2 түр табылып аныкталды.

Адабияттар:

1. **Борисов, С. Б.** Справочник грибника [Текст] / С. Б. Борисов. - Лениздат, 1973. – 50 с.

2. **Горленко, М.В.** Грибы СССР (справочники – определители географа путешественника). [Текст] / Бондарцева М. А., М.В. Горленко. – М.: Мысль, 1980.
  3. **Горленко, М. В.** Жизнь растений.– [Текст] М.: Просвещение, 1976, Т. 2.
  4. **Каримова, Б. М.** Төмөнкү өсүмдүктөрдүн систематикасы. - [Текст] Ош, 1992 ж.
  5. **Михалева, П. К.** Грибы [Текст] Минск: Ураджай, 1976
  6. **Турдубаева, Б.М.** и др. Өсүмдүктөрдүн систематикасы боюнча лабораториялык практикум. - [Текст] / Б.М. Турдубаева и др. Жалалабат, 2002 - ж.
  7. **Смирнов, В.И.** Грибы. Экономика [Текст] М.: 1979. – 309 с.
  8. **Наплекова, Н. Н.** Водоросли, грибы и лишайники [Текст] Н. Н. Наплекова.- М.: - Наука, 1980 -92 с.
  9. **Мусаев, К.Ю.** Водоросли и грибы Средней Азии [Текст] / К.Ю. Мусаев. Ташкент: Фан. 1980 – 234 с.
-